

ФОРМУВАННЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

FORMATION OF LINGUISTIC COMPETENCE WHEN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE TO ECONOMIC STUDENTS

Стаття присвячена питанню формування лінгвістичної компетентності студентів економічних спеціальностей під час вивчення іноземної мови. Схарактеризовано підходи науковців щодо визначення компетентності як наукової проблеми (інструмент, який дозволяє ефективно організувати процес роботи у мінливих соціальних умовах, синтез споріднених знань та умінь, які є результатом освіти та самостійної роботи особистості, творчим ставленням до роботи та прагненням до самовдосконалення; система наукових знань та практичних навичок та умінь, за допомогою яких фахівець здатен виконувати посадові обов'язки, наявність відповідних моральних та психологічних якостей), лінгвістичної компетентності (уміння спілкуватися іноземною мовою, здатність добрати відповідні лексичні одиниці та граматичні конструкції, відчувати стиль тексту або мовлення, доречність вживання відповідних виразів; комплекс лінгвістичних знань про мову як суспільне явище, яке постійно розвивається, уміння будувати речення та розуміти іноземну мову, розуміння зв'язку мови з мисленням та культурою, здатність оперувати спеціальними знаннями для здійснення педагогічної та наукової діяльності). Висвітлено основні складові лінгвістичної компетентності студентів нелінгвістичних спеціальностей: лінгвометодична та лінгводидактична. Установлено, що лінгвометодична складова відповідає за опанування студентами структурованих знань, умінь та навичок, відповідного ставлення до структури, змісту та форми викладання іноземної мови, методів та прийомів викладання, тоді як лінгводидактична складова визначається як наявність знань, умінь та навичок і досвіду оцінного ставлення до суб'єкта, об'єкта, предмета, змісту та структури мовознавчих і лінгводидактичних дисциплін. Виокремлено основні компоненти лінгвістичної компетентності студентів (фонетична, лексична, граматична, стилістична) та висвітлено власний досвід роботи щодо їх формування.

Ключові слова: компетентність, лінгвістична компетентність, іноземна мова, студенти, вправи.

The article is devoted to the issue of the formation of linguistic competence of students of economic specialties during the study of a foreign language. The approaches of scientists to the definition of competence as a scientific problem are highlighted (a tool that allows effectively organizing the working process in changing social conditions, a synthesis of related knowledge and skills that are the result of education and independent work of an individual, creative attitude to work and desire for self-improvement; a system of scientific knowledge and practical skills and abilities, with the help of which the specialist is able to perform official duties, the presence of appropriate moral and psychological qualities), linguistic competence is defined as the ability to communicate in a foreign language, the ability to select appropriate lexical units and grammatical constructions, feel the style of text or speech, appropriateness of use appropriate expressions; a complex of linguistic knowledge about language as a social phenomenon that is constantly developing, the ability to construct sentences and understand a foreign language; the ability to understand the connection between language and culture, operate with special knowledge for the implementation of pedagogical and scientific activities). The main components of the linguistic competence of students of non-linguistic specialties are highlighted: linguistic-methodical and linguistic-didactic ones. It is established that the linguistic-methodical component is responsible for the acquisition of structured knowledge, abilities and skills, an evaluative attitude towards the structure, content and form of teaching a foreign language, methods and techniques of teaching, while the linguistic didactic component is defined as the presence of knowledge, abilities, skills and experience of an evaluative attitude towards subject, object, subject, content and structure of linguistic and linguistic didactic disciplines. The main components of students' linguistic competence (phonetic, lexical, grammatical, and stylistic) are highlighted and personal experience of their formation is elucidated.

Key words: competence, linguistic competence, foreign language, students, exercises.

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/63.2.19>

Прус Н.О.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри іноземних мов
та міжкультурної комунікації
Харківського національного
економічного університету
імені Семена Кузнеця

Зінченко О.А.,

викладач кафедри ділової іноземної
мови та перекладу
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна

Постановка проблеми. Сучасні процеси, що відбуваються в суспільстві, вимагають підвищувати увагу до вивчення іноземних мов, що пов'язано з постійним зростанням інтеграції України до Європейського Союзу. Це, у свою чергу, обумовлює необхідність знаходити нові ефективні шляхи викладання іноземних мов не тільки студентам лінгвістичних спеціальностей, але й студентам немовних факультетів, особливо якщо їх майбутній фах пов'язаний із зовнішньою економічною діяльністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На основі аналізу наукової літератури можна

зробити висновок, що до питань компетентностей здобувачів освіти неодноразово зверталися науковці. Так, О. Ізмайлова вивчала теоретичні основи методики навчання іншомовного спілкування, спрямованої на формування дискурсивної компетентності студентів мовних спеціальностей; О. Ішутіна розробляла технологію формування лінгвометодичної компетентності майбутнього вчителя; О. Семенов вивчала питання професійної підготовки майбутніх учителів; Т. Симоненко досліджувала теорію і практику формування професійної мовно-комунікативної компетентності студентів філологічних факультетів, І. Тригуб працювала

над формуванням граматичної компетенції у студентів немовних спеціальностей ВНЗ у процесі вивчення англійської мови; К. Васильєва розглядала питання мотивації студентів нелінгвістичних спеціальностей до вивчення нового лексичного граматичного матеріалу тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Разом із тим, можна стверджувати, що підходи до формування лінгвістичної компетентності у студентів економічних спеціальностей недостатньо представлено у науковій літературі.

Метою статті є висвітлення досвіду з формування лінгвістичної компетентності студентів економічних спеціальностей.

Для цього вважаємо за необхідне вирішити наступні завдання:

- проаналізувати підходи до визначення компетентності та лінгвістичної компетентності в науковій літературі;
- визначити основні характеристики лінгвістичної компетентності;
- висвітлити власний досвід щодо формування лінгвістичної компетентності під час роботи зі студентами економічних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу. Будь-яка освітньо-професійна програма передбачає формування у здобувачів освіти загальних та фахових компетенцій, які необхідні для виконання професійних обов'язків. Отже, спочатку вважаємо за необхідне висвітлити підходи до визначення компетентності як наукової проблеми. Зокрема, компетентність визначають як:

- обізнаність у відповідних галузях знань, коло повноважень відповідних організацій, установ, або осіб [6, с. 874];
- інструмент, який дозволяє ефективно організувати процес роботи у мінливих соціальних умовах, синтез споріднених знань та умінь, які є результатом освіти та самостійної роботи особистості, творчим ставленням до роботи та прагненням до самовдосконалення [Лосєва саморозвиток, с.101; [5, с. 210]; сукупність знань та умінь, необхідних для здійснення ефективної професійної діяльності [2, с. 149];

– система наукових знань та практичних навичок та умінь, за допомогою яких фахівець здатен виконувати посадові обов'язки, наявність відповідних моральних та психологічних якостей [3, с. 63];

Разом із тим, лінгвістична компетентність є більш вузьким поняттям, яке трактується науковцями як:

- уміння спілкуватися іноземною мовою, здатність добрати відповідні лексичні одиниці та граматичні конструкції, відчувати стиль тексту або мовлення, доречність вживання відповідних виразів [4, с. 184];
- комплекс лінгвістичних знань про мову як суспільне явище, яке постійно розвивається, уміння

будувати речення та розуміти іноземну мову, розуміння зв'язку мови з мисленням та культурою, здатність оперувати спеціальними знаннями для здійснення педагогічної та наукової діяльності [6, с. 103].

У лінгвістичній компетентності можна виділити лінгвометодичну та лінгводидактичну складові. Лінгвометодична складова лінгвістичної компетентності визначається як опанування студентами спеціально структурованих знань, умінь та навичок, а також оцінного ставлення до структури, змісту та форми викладання іноземної мови, методів та прийомів викладання кожного з розділів, що вивчається.

Лінгводидактична складова визначається як наявність знань, умінь та навичок і досвіду оцінного ставлення до суб'єкта, об'єкта, предмета, змісту та структури мовознавчих і лінгводидактичних дисциплін, умінням реалізовувати принципи, методи, прийоми, засоби та форми навчання, що являють собою інтегровану характеристику якості особистості майбутнього спеціаліста [5; 7; 9].

У ході дослідження необхідно акцентувати на тому, що під час формування лінгвістичної компетентності необхідно дотримуватися принципів, до яких можна віднести:

- принцип проблемності, креативності та системності;
- принцип відповідності рівню володіння лінгвістичною компетентністю;
- принцип усвідомленого формування лінгвістичних знань та умінь;
- принцип усвідомленого виділення лексичного та граматичного значення слова та речення;
- принцип розуміння граматичних значень;
- принцип розуміння співвідношення «форма-значення» [1; 3; 4].

Досвід роботи засвідчив, що формування лінгвістичної компетентності вимагає формування аналітичної та лінгвістичної діяльності студентів. Будь-яка мова складається з лексичних одиниць, граматичних правил і структур, які використовуються для формулювання власних думок і обміном ними з іншими людьми. Рівень володіння мовою засвідчує рівень розвитку особистості та її культури.

Під час формування лінгвістичної компетентності здобувачі освіти вчать виділяти властивості та значення, робити правильні висновки, які надалі впроваджують в усне та писмне мовлення. Структуру лінгвістичної компетенції утворюють:

- знання, уміння та навички, за допомогою яких відбувається міжкультурна комунікація як на загальному, так і на професійному рівні;
- розуміння та застосування відповідних мовних форм;
- мотивована та свідомо побудова лексико-семантичних відносин під час навчання;

– уміння здійснювати контроль власної навчальної діяльності та корегувати власні помилки [8; 9; 10].

Вважаємо, що сформованість лінгвістичної компетентності під час вивчення іноземної мови зі студентами немовних факультетів проявляється в умінні доводити власну думку, брати участь в дебатах, логічно та послідовно висловлювати власні погляди. Розширення словникового запасу, вдосконалення різних мовних аспектів можливо через вирішення вправ інтелектуального характеру та виконання пізнавальних завдань, метою яких є застосування знань, умінь та навичок отриманих у комунікативних ситуаціях.

На основі аналізу наукової літератури можна виділити основні компоненти лінгвістичної компетентності, над якими необхідно працювати зі здобувачами освіти:

- фонетичний;
- лексичний;
- граматичний;
- стилістичний [1; 7; 9].

Враховуючи той факт, що багато студентів починають вивчати іспанську мову з самого початку, фонетична складова є дуже важливою. Необхідно відразу навчити студентів правильно користуватися мовним та артикуляційним апаратом, правильно вимовляти звуки та слова. Для цього ми використовуємо спеціальні вправи та допоміжні засоби (схеми, малюнки тощо) та впроваджуємо роботу з аудіо файлами з самих перших занять. Це дозволяє студентам з самого початку навчання звикати до вимови носіїв мови та тренувати навички аудіювання. Ми завжди наголошуємо на тому, що опанування правильною вимовою є необхідною умовою вивчення іноземної мови, саме тому з самого початку необхідно працювати над артикуляцією та інтонацією.

Робота над новим лексичним матеріалом традиційно відбувається через початкове ознайомлення з новими лексичними одиницями, їх вимовою та особливостей вживання (за наявності), автоматизації дій та вживання цих слів безпосередньо у спілкування. Для цього вважаємо за необхідне виконувати зі студентами як некомунікативні, так і комунікативні види вправ. Некомунікативні види вправ спрямовані на формування рецептивних та репродуктивних навичок студентів, тоді як метою умовно-комунікативних та комунікативних вправ є відпрацювання автоматизації нової лексики.

Прикладами некомунікативних вправ є вправи на заміну лексичних одиниць у реченнях, переклад спеціальних словосполучень, відпрацювання наголосу та вимови, пошуку антонімів та синонімів до активної лексики, вибір лексичної одиниці, що не відповідає тематиці, групування лексичних одиниць за темами, тестові завдання на заміну або з позначенням відповіді «verdadero-falso» та інші.

До умовно-комунікативних вправ можна віднести відповіді на запитання, усний переклад речень або фрагментів тексту, тоді як до комунікативних вправ вже відносяться обговорення та дискусії іноземною мовою, спонтанне монологічне та діалогічне мовлення.

Грамматична складова лінгвістичної компетентності реалізується через виконання вправ, спрямованих на відпрацювання тем, які передбачено робочою програмою. Під час роботи над граматикую ми дотримуємося дедуктивного підходу до вивчення граматики, тобто спочатку пояснюємо студентам граматичне правило, а вже потім відбувається його відпрацювання на практиці. Необхідно наголосити, що, викладаючи граматику студентам нелінгвістичних спеціальностей, доцільно стисло репрезентувати тему, не занурюючись у деталі, особливо на початковому етапі вивчення мови.

Умовно в роботі над граматичним матеріалом можна виділити три етапи:

– підготовчий, на якому студенти вивчають новий матеріал і виконують вправи за зразком та вправи на підстановку;

– стандартизуючий, де відпрацьовується автоматизація дій здобувачів освіти з граматичної теми, що вивчається;

– варіативно-ситуативний, який спрямовано на подальшу автоматизацію дій студентів та вживання нового граматичного матеріалу в мовленні [10].

Вважаємо, що вивчення граматичного матеріалу має бути тісно пов'язано з лексичним матеріалом, що відповідає вимогам комунікативного підходу. Разом із тим, лексичний матеріал, на основі якого вивчається новий граматичний матеріал, має вже бути знайомим студентам, щоб не відволікати їх увагу та не створювати додаткові складнощі під час виконання завдань. Ще однією умовою має бути добір актуальної лексики, яка часто використовується як у повсякденному, так і професійному спілкуванні.

Робота над формуванням відчуття стилю є також необхідною під час формування лінгвістичної компетентності. Для цього ми пропонуємо студентам ознайомитися з уривками текстів різних стилів з акцентом на діловому мовленні, що обумовлено специфікою вивчення дисципліни. Увазі студентів пропонуються також робота з аудіо та відео матеріалом, де вони мають змогу почути та побачити різні стилі спілкування носіїв мови.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що формування лінгвістичної компетенції студентів нелінгвістичних спеціальностей є важливою складовою підготовки молодих спеціалістів, адже уміння спілкуватися іноземною мовою відкриває нові горизонти та можливості. Причому, якісна освіта можлива тільки за умови

формування усіх компонентів лінгвістичної компетентності студентів.

Надалі плануємо висвітлити підходи до формування розвитку професійної компетентності під час вивчення іноземної мови студентами нелінгвістичних спеціальностей.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Васильєва К.В. Мотивація студентів ЗВО немовних спеціальностей до вивчення нового лексико-граматичного матеріалу за умови колективної праці на практичних заняттях. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 19. С. 53–56.

2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник К. : Либідь, 1997. 376 с.

3. Измайлова О.А. Теоретичні основи методики навчання іншомовного спілкування, спрямованої на формування дискурсивної компетенції студентів мовних спеціальностей. С. 107–111. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/3278/1/Izmaylova.pdf> (дата звернення: 01.09.2023).

4. Ішутіна О.Є. Технологія формування лінгво-методичної компетентності майбутнього вчителя

української мови. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2017. Вип. 5 (2). С. 182–193.

5. Лосева Н.М. Самореалізація викладача: теоретичний аспект. Монографія. Донецьк: ДонНУ, 2004. 387 с.

6. Новий тлумачний словник української мови. Т. 1. Київ, Вид-во «АКОНІТ», 2006. 926 с.

7. Остапенко Н.М. Теорія і практика формування лінгвометодичних компетентностей у студентів філологічних факультетів ВНЗ. Черкаси. 2008. 330 с.

8. Семенов О.М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури. Суми : Мрія-1. 2005. 404 с.

9. Симоненко Т.В. Теорія і практика формування професійної мовно-комунікативної компетенції студентів філологічних факультетів. Черкаси : БРАМА, 2006. 328 с.

10. Тригуб І.П. Формування граматичної компетенції у студентів немовних спеціальностей ВНЗ у процесі вивчення англійської мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія Філологія. 2014. Вип. 10(2). С. 74–77.